

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως ερμηνεία του δικαίου νοείται η επιστημονική διεργασία με την οποία διακριβώνεται το αληθές περιεχόμενο, το νόημα, ορισμένου ισχύοντος κανόνα δικαίου. Η αναγκαιότητα της ερμηνείας των κανόνων δικαίου απορρέει από την ίδια τη φύση τους ως κανόνων εμπριέχοντων ρύθμιση γενική και αφηρημένη. Η υπαγωγή του πραγματικού στον κανόνα δικαίου προϋποθέτει σαφές το νόημα του τελευταίου. Όταν το νόημα είναι σαφές, η ερμηνεία δεν έχει θέση: *in claris non est interpretatio*, όπως υποστήριξε η εξηγητική σχολή, η *Ecole de l' Exegese*, μολονότι η άποψη αυτή κρίνεται πλέον ως ανακριβής, καθώς ακόμη και η εκτίμηση, ότι το νόημα του κανόνα δικαίου είναι αυχερώς προσδιορίσιμο, είναι αποτέλεσμα μίας έστω εύκολης ερμηνευτικής προσπάθειας. Συναφής είναι και η άποψη του καθηγητή Ανδρ. Δημητρόπουλου, κατά τον οποίον ερμηνεία πραγματοποιείται όχι μόνο στις αμφισβητούμενες ή δύσκολες περιπτώσεις, αλλά και στις μή αμφισβητούμενες ή εύκολες.

Η ερμηνεία του Συντάγματος, ως ερμηνεία νομικού κειμένου υπόκειται καταρχήν στους ίδιους κανόνες και πραγματοποιείται με τις ίδιες μεθόδους νομικής ερμηνείας. Δεν παύει ωστόσο, να ενέχει ιδιαιτερότητες, που προκύπτουν από το χαρακτήρα του Συντάγματος, όπως ιδίως ο χαρακτήρας, του ως πολιτικού κειμένου, το οποίο ερμηνευόμενο υπο διαφορετικό πρίσμα ενδέχεται να οδηγήσει σε διαφορετικές ερμηνευτικές εκδοχές, η τυπική του υπεροχή, που έχει ως επακόλουθο η ερμηνεία του να αποτελεί προϋπόθεση για την ερμηνεία των διατάξεων του κοινού δικαίου, ακόμη ο αφηρημένος και γενικός τρόπος διατύπωσης των διατάξεων του καθώς και η συγκέντρωση στο κείμενό του θεσμών που έχουν εξελιχθεί σε διαφορετικά χρονικά σημεία. Υπό το πρίσμα, λοιπόν, αυτό, θα επιχειρηθεί η ερμηνεία της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 22 παρ. 5, που κατοχυρώνει την κοινωνική ασφάλιση.

1) ΑΡΘΡΟ 22 ΠΑΡ. 5 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ 1975/1986/2001

α. Συνταγματική κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης

Το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος 1975/1986/2001 ορίζει τα ακόλουθα: « Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει».

β. Μία σύντομη πρώτη εξέταση του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης

Με την ως άνω διάταξη, η κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων καθίσταται αντικείμενο της συνταγματικής μέριμνας. Η πολιτεία ανέλαβε την υποχρέωση να οργανώσει δημόσιες υπηρεσίες ή οργανισμούς, προκειμένου να καλυφθούν υποχρεωτικά όλα τα πρόσωπα που ανήκουν σε προκαθορισμένη επαγγελματική ομάδα ή κατηγορία του πληθυσμού. Οι κοινωνικές ασφαλίσεις, λοιπόν, είναι συστήματα κανόνων που ρυθμίζουν, ποιά οικονομικά μέσα (ασφαλιστικές παροχές) πρέπει να χορηγήσει ένας δημόσιος οργανισμός (ασφαλιστικός φορέας) στα πρόσωπα που υπάγονται σε αυτόν (ασφαλισμένους), εφόσον συμπληρώνουν τις αναγκαίες χρονικές και οικονομικές προϋποθέσεις (χρόνο ασφάλισης, ασφαλιστικές εισφορές) και κινδυνεύουν από μείωση εισοδημάτων ή αύξηση των δαπανών τους (ασφαλιστικοί κίνδυνοι).

Στα πλαίσια μίας πρώτης ανάγνωσης της συνταγματικής αυτής διάταξης και προτού προβούμε σε μία εκτενέστερη ερμηνεία με τη χρήση των γνωστών μεθόδων ερμηνείας, μπορούμε, καταρχήν, να διακρίνουμε, ότι η συνταγματική αυτή επιταγή έχει μία ιδιαίτερα ασθενική και αόριστη διατύπωση. Βέβαια, ίδιον των συνταγματικών διατάξεων είναι ο γενικός και προστατευτικός χαρακτήρας τους, ιδίως στο πεδίο των συνταγματικών δικαιωμάτων, όπου οι νομικοί όροι δεν χρησιμοποιούνται με την στενή έννοια του *terminus technicus*, την οποία

προσλαμβάνουν σε συγκεκριμένο κλάδο δικαίου. Το φαινόμενο αυτό είναι αποτέλεσμα της ανάγκης να παρασχεθεί όσο το δυνατόν ευρύτερη συνταγματική προστασία, ώστε, ενόψει του αξιώματος «in dubio pro libertate», ο ερμηνευτής του δικαίου ωθείται να υιοθετήσει – επί ισοδύναμων ερμηνευτικών εκδοχών - εκείνη που παρέχει περισσότερη ελευθερία, ήτοι προστασία. Εξάλλου, μια λεπτομερειακή περιχάραξη της προστασίας προβάλλει μάλλον ως απρόσφορη, γιατί δεν συμβαδίζει με τη λογική της κοινωνικής προστασίας, που είναι υποταγμένη στη συνεχή αλλαγή, κυρίως, λόγω της εξάρτησής της από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η συνταγματική ρύθμιση της κοινωνικής ασφάλισης εμφανίζεται, ακριβώς, φειδωλή στη διατύπωσή της προκειμένου να μείνει ανοιχτή η εξέλιξη. Η στάση αυτή του συντακτικού νομοθέτη συνεπάγεται την αδυναμία άμεσης εφαρμογής του σχετικού δικαιώματος, που επιζητά πάντοτε την παρέμβαση του κοινού νομοθέτη για να λάβει «σάρκα και οστά» .

2) ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Το άρθρο 22 παρ. 5 παρουσιάζει μια καινοτόμο διατύπωση, κατοχυρώνοντας το θεσμό στο σύνολό του, χωρίς να επικεντρώνει το ενδιαφέρον σε ορισμένους κλάδους, όπως λ.χ. την ασφάλιση γήρατος. Υπάρχουν, εντούτοις, κάποιες κακοτεχνίες, που μπορούν να οδηγήσουν σε ερμηνευτικά ολισθήματα. Καταρχάς, υιοθετεί μια πατερναλιστική λεκτική διατύπωση. Επιπλέον, η χρήση του ρήματος «μεριμνά», και όχι ενδεχομένως μίας ισχυρότερης φράσης, δείχνει, εκ πρώτης όψεως, έναν μη επιτακτικό χαρακτήρα. Ωστόσο, κατά την ορθότερη εκδοχή, η διατύπωση αυτή δεν μειώνει τη σημασία της συνταγματικής αναγνώρισης . Υποδηλώνει, απλώς, την υποχρέωση του Κράτους να φροντίζει για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, χωρίς να εξειδικεύει τον τρόπο, ενώ εξουσιοδοτεί τον κοινό νομοθέτη να ρυθμίσει τα θέματα αυτά.

Κατά την ορθότερη άποψη, η διάταξη κατοχυρώνει ταυτόχρονα τόσο τον θεσμό της κοινωνικής ασφάλισης, αποτελεί δηλαδή μία θεσμική εγγύηση, όσο και το υποκειμενικό – κοινωνικό δικαίωμα των εργαζομένων για παροχή κοινωνικής ασφάλισης. Η συνταγματική κατοχύρωση του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης σημαίνει, ότι παρέχεται, μεν, η ευχέρεια στο νομοθέτη να αναπροσαρμόζει την παρεχόμενη προστασία, προσαρμόζοντας το θεσμό στη σύγχρονη πραγματικότητα – εφόσον στην ουσία ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί μία μορφή πολιτικού συμβιβασμού, διαρκώς αναθεωρήσιμου με βάσει τις μεταβολές των σχέσεων των κοινωνικών δυνάμεων - , δεν μπορεί, εντούτοις, να μειώσει τόσο την προστασία ώστε να πλήξει τον πυρήνα του θεσμού, να οδηγήσει στην ολική ανάκλησή του.

Σε καμία περίπτωση, όπως γίνεται παγίως δεκτό από τη θεωρία και τη νομολογία , η εν λόγω διάταξη δεν θεμελιώνει αγωγήμη αξίωση των πολιτών κατά του Κράτους για καθορισμένη κατά το είδος και κατά τη διάρκεια παροχή . Δημιουργεί, απλώς υποχρέωση για τον κοινό νομοθέτη να εξιδικεύσει τη συνταγματική επιταγή και να ρυθμίσει τις περιπτώσεις αυτές, με γνώμονα πάντα την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου και την προαγωγή της κοινωνικής ασφάλισης. Ο νομοθέτης μπορεί να διαμορφώσει ελεύθερα τη μορφή και την έκταση της παρεχόμενης ασφαλιστικής προστασίας μέσα στα πλαίσια των υπόλοιπων συνταγματικών διατάξεων . Η πολιτεία έχει καθήκον να διαμορφώσει και να εγγυηθεί τους κατάλληλους όρους για την υλοποίηση του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης, οργανώνοντας ασφαλιστικούς φορείς και ρυθμίζοντας τις βασικές προϋποθέσεις και τις αρχές λειτουργίας τους. Μια άλλη νομοτεχνική αδυναμία, είναι η αναγνώριση της κοινωνικής ασφάλισης μόνο προς όφελος των «εργαζομένων». Από αυτήν την άποψη, είναι χαρακτηριστικό,

ότι η κοινωνική ασφάλιση τοποθετείται σε ένα άρθρο, που πραγματεύεται τα ζητήματα της εργασίας. Με βάση τη λεκτική διατύπωση της διάταξης, η παρεχόμενη προστασία εξαρτάται από την παροχή μισθωτής εργασίας. Όπως, όμως, θα διαφανεί στην πορεία του ερμηνευτικού εγχειρήματος, θε πρέπει να γίνει δεκτή μία ευρύτερη ερμηνευτική θεώρηση του όρου «εργαζόμενοι».

3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Καταρχήν, πρέπει να σημειώσουμε, ότι η εισδοχή της κοινωνικής ασφάλισης στο Σύνταγμα του 1975/1986/2001 δεν είναι ουρανόπεμπτη. Εντάσσεται στα πλαίσια μίας ευρύτερης τάσης των σύγχρονων συνταγμάτων, στα οποία αρχίζει στην περίοδο του μεσοπολέμου να διακηρύσσεται ως κοινωνικό δικαίωμα, στα πλαίσια των πρώτων αποπειρών συμβιβασμού της φιλελεύθερης παράδοσης με την κοινωνική λειτουργία του κράτους. Όπως είναι γνωστό, ο κοινωνικός ρόλος του Κράτους διευρύνεται μετά το Β΄Π.Π. Ταυτόχρονα, η συνταγματική αναγνώριση της κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί τον καρπό αμυδρής ιστορικής προεργασίας.

Καταρχάς, θα πρέπει να αναζητήσουμε τις ιστορικές καταβολές στο Σχέδιο Συντάγματος του Ρήγα, στη «Νέα Πολιτική Διοίκηση», από το οποίο αναδύεται σε εμβρυϊκή μορφή ένα δικαίωμα κοινωνικής προστασίας για τους «δυστυχείς εγκατοίκους». Ακόμη, και τα Συντάγματα του 1925/1926 και 1927 εισάγουν διατάξεις κοινωνικού περιεχομένου, ενώ στο Σύνταγμα του 1952, που κατά γενική παραδοχή είναι άκρως συντηρητικό, εγκαταλείπονται και αυτές οι λιγοστές κοινωνικές διατάξεις των προγενέστερων συνταγμάτων.

4. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Η συνταγματική αναγνώριση της κοινωνικής ασφάλισης – όπως άλλωστε και των άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων – ανταποκρινόταν στους πόθους των πολιτικών δυνάμεων, που συγκροτούσαν την Ε΄Αναθεωρητική Βουλή. Η απόπειρα, ωστόσο, ενσωμάτωσής της στο κείμενο του συντάγματος έμεινε περιορισμένη, γιατί κατά την επεξεργασία του άρθρου 22 παρ. 5 (πρώην παρ. 4) απουσίαζε οιοσδήποτε λόγος και αντίλογος. Οι ασφυκτικές προθεσμίες, η προτεραιότητα ζητημάτων που αφορούσαν τη μορφή του πολιτεύματος, καθώς και ο «φτωχός» προβληματισμός οδήγησαν στην απώλεια της ευκαιρίας για εισαγωγή ολοκληρωμένης και πρότυπης διάταξης, που θα κατοχύρωνε το θεσμό σε όλο του το εύρος. Βάση των εργασιών της Ε΄Αναθεωρητικής Βουλής απετέλεσε το κυβερνητικό σχέδιο συντάγματος. Κατά τους συντάκτες του « Το Κράτος μεριμνά δια την κοινωνικήν ασφάλειαν των εργαζομένων. Ο νόμος ορίζει τους όρους και τας προϋποθέσεις ταύτης, ουδέποτε όμως δύναται να καταστήση υποχρεωτικήν την συμμετοχήν εις πλείονας του ενός οργανισμούς κυρίας και ενός επικουρικής ασφαλίσεως». Έπειτα από διεργασίες το κείμενο οριστικοποιείται ως εξής : «Το Κράτος μεριμνά δια την κοινωνικήν ασφάλισιν των εργαζομένων ως νόμος ορίζει».

Εν κατακλείδι, η επιλογή της ιστορικής μεθόδου ερμηνείας, η αναζήτηση, δηλαδή, της ιστορικής βούλησης του Συντακτικού νομοθέτη για την αποσαφήνιση του νοήματος της συνταγματικής διάταξης είναι ατελέσφορη, καθώς από τα Πρακτικά εργασιών της Βουλής δεν διαφαίνεται κάποια τέτοια προσπάθεια αποσαφήνισης του περιεχομένου της, ελλείπει ζωνών συζητήσεων επί του θέματος.

5. ΛΟΓΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Η επιλογή, ωστόσο, της λογικής μεθόδου, η αναζήτηση, δηλαδή, του δυναμικού περιεχομένου της διάταξης, ενόψει και της επίδρασης της αρχής του κοινωνικού κράτους, της εξέλιξης του φιλελεύθερου κράτους σε κοινωνικό και τη συνακόλουθη μετεξέλιξη των αναγκών της ελληνικής κοινωνίας.

Υπό την επίδραση της αρχής του κοινωνικού κράτους η κοινωνική ασφάλιση ενισχύεται από τις αρχές της κοινωνικής ασφάλειας . Χωρίς να αποβάλλει τα ασφαλιστικά της χαρακτηριστικά, προσανατολίζεται ταυτόχρονα και προς την κάλυψη ενός ελαχίστου ορίου διαβίωσης (minimal vital), παύει να απευθύνεται αποκλειστικά στον εργαζόμενο πληθυσμό αποκτώντας καθολικό χαρακτήρα, ενώ, τέλος, προκειμένου να εκπληρώσει το διευρυμένο ρόλο της προσφεύγει πλέον όχι στη στενή επαγγελματική αλληλεγγύη, αλλά σε μια ευρύτερη μορφή εθνικής αλληλεγγύης.

Πιο συγκεκριμένα:

α. Η κοινωνική ασφάλιση , στην παραδοσιακή της μορφή, στηρίζεται στην τεχνική της ασφάλισης, δηλαδή, η ανάληψη των κινδύνων γίνεται έναντι ανταλλάγματος, Η εισφορά τελεί σε συνάρτηση με το μισθό, ώστε να αποφεύγονται διαφοροποιήσεις των ασφαλισμένων ανάλογα με την ηλικία, την υγεία κλπ. Στην αφετηρία του λοιπόν, ο θεσμός αρθρώνεται γύρω από την παροχή της εργασίας και την αναπλήρωση του απωλεσθέντος μισθού, λόγω επέλευσης ενός εκ των ασφαλιστικών κινδύνων . Στοχεύει πρωτίστως στην αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης και όχι της ανθρώπινης ζωής.

Η αρχέτυπη αυτή εικόνα της κοινωνικής ασφάλισης, όπως ήδη αναφέρθηκε, δεν είναι αμετακίνητη. Ερμηνεύοντας το άρθρο 22 παρ. 5 υπό το πρίσμα της αρχής του κοινωνικού κράτους ενισχύουμε το κοινωνικό συστατικό του εν λόγω θεσμού, ο οποίος απαγκιστρώνεται από την αναπλήρωση του απωλεσθέντος μισθού του εργαζομένου και προσανατολίζεται πλέον προς την ικανοποίηση βασικών αναγκών του ανθρώπου. Δημιουργείται ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνική ασφάλιση εκπληρώνει γενικότερους στόχους του κοινωνικού κράτους, όπως είναι η προστασία του εισοδήματος, της οικογένειας, της υγείας, των θυμάτων πολέμου κ.ά.

Η εννοιολογική στροφή της κοινωνικής ασφάλισης προς το στόχο της κοινωνικής ασφάλειας αντικατοπτρίζεται στα κατώτατα όρια συντάξεων. Πρόκειται για την εγγύηση ενός minimum επιπέδου ζωής , αποδεσμευμένο από το ύψος του προηγούμενου μισθού του δικαιούχου. Στην ίδια κατεύθυνση τοποθετούνται και οι παροχές σε χρήμα ανάλογα με τις οικογενειακές υποχρεώσεις του ασφαλισμένου, καθώς και τα διάφορα οικογενειακά επιδόματα. Η εγγύηση ενός ελαχίστου επιπέδου διαβίωσης δεν αφορά μόνο τον ασφαλισμένο αλλά και την οικογένειά του (minimum familial garanti). Ωστόσο, πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι η παραπάνω εξέλιξη δεν πρέπει να οδηγήσει σε μια απόλυτη ρήξη με τον ασφαλιστικό χαρακτήρα του θεσμού. Η κοινωνική ασφάλιση εξακολουθεί να εγγυάται στους εργαζομένους τη διατήρηση του εισοδήματός τους κατά τη διάρκεια περιόδων μη απασχόλησης. Ταυτόχρονα, εγγυάται και σε κάθε άτομο ένα ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, ώστε να προστατεύεται από την κατάσταση ανάγκης.

β. Επέκταση του κύκλου των προστατευομένων προσώπων.

Από τη στιγμή που γίνεται δεκτό, πως ο θεσμός εξυπηρετεί τον ευρύτερο στόχο της κοινωνικής ασφάλειας, δεν μπορεί να απευθύνεται αποκλειστικά στους ασκούντες μία οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα.

Στην παραδοσιακή μορφή της κοινωνικής ασφάλισης φαίνεται να ανταποκρίνεται η διατύπωση του άρθρου 22 παρ.5 του Συντ., το οποίο περιορίζει την κρατική μέριμνα μόνο στην κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων. Πράγματι, ακολουθώντας το γράμμα της διάταξης, θα έπρεπε να δεχθούμε την κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης μόνο για εκείνους που παρέχουν εξαρτημένη εργασία. Μια τέτοια ερμηνεία θα έθιγε την ίδια τη θέση της κοινωνικής ασφάλισης στο σύστημα των συνταγματικών αξιών. Επιβάλλεται, συνεπώς, η διασταλτική ερμηνεία του όρου

εργαζόμενοι, για να μην αποκλειστούν οι λοιπές επαγγελματικές κατηγορίες, όπως λ.χ. οι έμποροι, οι βιοτέχνες, οι αγρότες κ.ά.

Βεβαίως, η αρχή του κοινωνικού κράτους επιβάλλει στον Έλληνα νομοθέτη να προστατεύει όλους τους Έλληνες πολίτες, ακόμη και τους αλλοδαπούς που διαμένουν στην Ελλάδα. Η αρχή της καθολικότητας, την οποία επαγγέλεται η κοινωνική ασφάλεια, επηρεάζει την αρχική μήτρα της κοινωνικής ασφάλισης. Συνεπώς, θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη, ότι επιτρέπεται η επέκταση της ασφαλιστικής προστασίας όχι μόνο στους εργαζομένους εν ευρεία εννοία, αλλά και σε εκείνους που δεν ασκούν κανένα επάγγελμα ή καμία εργασία. Μπορεί η κοινωνική ασφάλιση να αποτελέσει το μέσο για την εκδήλωση της κρατικής μέριμνας απέναντι σε κατηγορίες του πληθυσμού οι οποίες, χωρίς να εντάσσονται σε ένα ορισμένο επαγγελματικό περιβάλλον, έχουν ανάγκη αρωγής. Τέτοιες κατηγορίες ατόμων αποτελούν οι νέοι, οι γέροντες, οι ανάπηροι, οι άποροι, οι στερούμενοι κατοικίας και γενικότερα όσοι εμπíπτουν στο υποχρεωτικό περιεχόμενο της διάταξης του άρθρου 21 του Συντ. Όσο αφορά δε, τη νομολογία, αξίζει να υπογραμμιστεί, ότι δέχεται πλέον σταθερά τον όρο εργαζόμενοι του άρθρου 22 παρ. 5 Συντ, με την απαιτούμενη ευρύτητα, ώστε να εφαρμόζεται η διάταξη σε κάθε περίπτωση που ασκείται μία επαγγελματική δραστηριότητα, μισθωτή ή όχι. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, προβαίνοντας σε διασταλτική ερμηνεία του όρου εργαζόμενοι, δέχεται πλέον σταθερά, ότι ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης κατοχυρώνεται για όλο τον εργαζόμενο πληθυσμό.

γ. Προσφυγή σε ευρύτερες μορφές αλληλεγγύης

Στην παραδοσιακή της μορφή, η κοινωνική ασφάλιση, αποτελεί ένα θεσμό, ο οποίος παραγατώνει μία εσωτερική αλληλεγγύη, μια αλληλεγγύη, δηλαδή, που περιχαράκωνεται μόνο στους εργαζομένους ή στα μέλη του ίδιου επαγγέλματος. Υπό αυτήν την οπτική, η κοινωνική ασφάλιση εκφράζει μία *justitia commutativa*, δηλαδή, χορηγεί παροχές ανάλογα με την ατομική συμβολή του καθενός. Εκείνοι που ασκούν μία επαγγελματική δραστηριότητα παραχωρούν μέρος του εισοδήματός τους υπερ εκείνων που αντιμετωπίζουν τις δυσμενείς οικονομικές συνέπειες ενός κινδύνου.

Από τη στιγμή, όμως, που σημειώνεται μία αναζωογόνηση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης με την ιδέα της κοινωνικής ασφάλειας, μία μετετόπιση του κέντρου βάρους από την αναπλήρωση του απωλεσθέντος μισθού στη διασφάλιση ενός ελαχίστου επιπέδου διαβίωσης, επιβάλλεται η προσφυγή σε ευρύτερες μορφές αλληλεγγύης. Η εκπλήρωση του διευρυμένου ρόλου της κοινωνικής ασφάλισης προϋποθέτει μία μεγαλύτερη συμμετοχή του Κράτους στη χρηματοδότηση του θεσμού. Μόνο με την απαγκίστρωση από τις εισφορές και την άντληση πόρων από τη φορολογία, μπορεί να εξελιχθεί η κοινωνική ασφάλιση. Βέβαια, η αρχή της τριμερούς χρηματοδότησης διατηρείται, ενώ η μεταβολή παρατηρείται στο βαθμό συμμετοχής των μερών. Η εξέλιξη αυτή σε ευρύτερα σχήματα προστασίας και η προσφυγή στη φορολογία αναπτύσσει μία αναδιανεμητική επίδραση (*justitia distributiva*), μια ανδιανομή προς όφελος των κατώτερων κοινωνικών τάξεων. Διαγράφοντας τη δυνατότητα μίας *justitia distributiva*, χωρίς βέβαια αυτή να υποκαταστήσει την αρχή της ατομικής συμβολής του καθενός, η αρχή του κοινωνικού κράτους συμβάλλει στην εξέλιξη της κοινωνικής ασφάλισης σε σύστημα κατανομής του εθνικού πλούτου.

6. ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Οι καταστάσεις από τις οποίες αποσκοπεί να προστατεύσει το άτομο η κοινωνική ασφάλιση, όπως ιδίως το γήρας και η αναπηρία, φοείλουν αν αποτελέσουν αντικείμενο ειδικών μέτρων ή ειδικής φροντίδας από το Κράτος, κατά ρητή συνταγματική επιταγή (άρθρο 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντ.). Από τη συνδυασμένη ερμηνεία των ως άνω άρθρων με το 22 παρ. 5 συνλαγεται ότι το Κράτος υποχρεούται

όχι μόνο να θεσμοθετήσει ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και να συμμετέχει στη χρηματοδότησή του., διαθέτοντας για το σκοπό αυτό ένα μέρος από τα γενικά του έσοδα. Παρατηρούμε, εν προκειμένω, ότι χρησιμοποιώντας και τις δύο μεθόδους ερμηνείας, δηλαδή την λογική, μέσω της οποίας κατανοούμε το σύγχρονο ρόλο της κοινωνικής ασφάλισης, και τη συστηματική, με την οποία ερμηνεύουμε τη διάταξη του 22 παρ.5 υπό το πρίσμα του ευρύτερου πλαισίου των συνταγματικών διατάξεων, που κατοχυρώνουν κοινωνικά δικαιώματα, καταλήγουμε στο ίδιο αποτέλεσμα. Στην ανάγκη, δηλαδή, να υπάρξει κρατική χρηματοδότηση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης. Η υποχρέωση αυτή εξειδικεύτηκε, εξάλλου, σε επίπεδο κοινής νομοθεσίας, μεταξύ άλλων και με το ν. 2084/1992, που προέβλεπε την κατά το ένα τρίτο κρατική χρηματοδότηση των ασφαλιστικών φορέων.

Περαιτέρω συνέπεια της συνδυασμένης ερμηνείας και εφαρμογής των άρθρ. 21 παρ. 2, 3, 6 και 22 παρ. 5 του Συντ. είναι, ότι ως κοινωνική ασφάλιση πρέπει να θεωρηθεί η υποχρεωτική ασφάλιση σε φορείς δημόσιου αποκλειστικά χαρακτήρα, κάτι, άλλωστε, που αναφέρθηκε στην αρχή της εργασίας, ως ορισμός της έννοιας της κοινωνικής ασφάλισης, χωρίς, όμως περαιτέρω εξειδίκευση. Σύμφωνα μάλιστα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, εκεί όπου ο νόμος καθιερώνει την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση και ειδικότερα θεσπίζει την υποχρεωτική καταβολή εισφοράς – είτε από τον εργοδότη είτε από τον εργαζόμενο- τότε, οφείλει να καθιστά φορέα της μόνο το κράτος ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Σαφώς, μία τέτοια προοπτική δεν αποκλείει την προαιρετική ασφάλιση, σε αλληλοβοηθητικά ταμεία, ειδικούς λογαριασμούς ή σε και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όμως, συνταγματικό έρεισμα της ασφάλισης δεν είναι το 22 παρ. 5 αλλά το άρθρο 12 παρ. 1-3 του Συντ., στην περίπτωση των αλληλοβοηθητικών ταμείων, και τα άρθρα 5 παρ. 1 (οικονομική ελευθερία), 17 Συντ. και άρθρ. 1 Πρώτου Πρωτοκόλλου ΕΣΔΑ (προστασία της περιουσίας). Γίνεται δεκτό, ότι με αυτή την οπτική περιορίζεται η ρυθμιστική ελευθερία του κοινού νομοθέτη, στα θέματα της ασφάλισης, ακόμη περισσότερο. Αντιθέτως, ο Άρειος Πάγος δέχεται, ότι ο κοινός νομοθέτης μπορεί να ρυθμίσει τα ως άνω θέματα χωρίς περιορισμούς και μάλιστα χωρίς καμία διάκριση μεταξύ προαιρετικής και υποχρεωτικής ασφάλισης, επεμβαίνοντας ακόμη και στις συμφωνίες των ενδιαφερομένων.

Η επιλογή και χρήση του όρου «κοινωνική ασφάλιση» από τον συντακτικό νομοθέτη δεν υποδηλώνει, ότι επιβάλλεται ένα συγκεκριμένο οργανωτικό πρότυπο. Όσον αφορά τις οργανωτικές δομές, ο νομοθέτης είναι να επιλέξει ανάμεσα σε δύο βασικά μοντέλα :ανάμεσα σε ένα σύστημα ενιαίου φορέα για ολόκληρο τον πληθυσμό (σύστημα τύπου Beveridge ή κοινωνικής ασφάλειας) και ένα σύστημα πολλαπλών φορέων για τις επιμέρους επαγγελματικές ομάδες (σύστημα τύπου Bismarck). Στη χώρα μας, πάντως, η παράδοση ανήκει κατά κύριο λόγο, στην πολλαπλότητα των φορέων, και αυτό εύλογα, διότι η ενοποίηση των ταμείων θα ήταν ανέφικτη ενόψει των οικονομικών δυσχερειών των ταμείων και η εξομοίωση θα γινόταν προς τα κάτω, με αποτέλεσμα τη δραστική μείωση των παροχών για τους περισσότερους ασφαλισμένους.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Όπως παρατηρήθηκε ήδη, η κατοχύρωση της αρχής του κοινωνικού κράτους, ήδη ρητά με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 στο άρθρο 25 του Συντ. , συνέβαλλε τα μέγιστα για την εξέλιξη του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης, ορωμένη πλέον με μία σταθερή κατεύθυνση προς την επίτευξη όσον το δυνατόν περισσότερης κοινωνικής ασφάλειας, που είναι το desideratum του κοινωνικού κράτους. Μέσα από

τις ως άνω αναλυθείσες μεθόδους ερμηνείας, και δή μέσω της λογικής και συστηματικής μεθόδου, διαγράφεται ο σύγχρονος ρόλος και έννοια της κοινωνικής ασφάλισης. Ο θεσμός εξελίσσεται σε ευρύτερη μορφή προστασίας, όπου παρατηρείται διεύρυνση του ρόλου της, επέκταση τόσο του υλικού όσο και του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της. Η κοινωνική ασφάλιση καθίσταται ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικής προστασίας Με την επέκταση των καλυπτόμενων κινδύνων και τη διασφάλιση ενός minimum προστασίας, η κοινωνική ασφάλιση μετατρέπεται σε πυρήνα ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλειας που προσανατολίζεται την καταπολέμηση της φτώχειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ευάγγελος Βενιζέλος, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου
2. Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα
3. Δημητρώπουλος Α. , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου
4. Κρεμαλής Κωνσταντίνος, Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλισης
5. Μαυριάς Κ. Τα κοινωνικά Δικαιώματα του Συντάγματος του 1975
6. Κ. Μαυριάς , Συνταγματικό Δίκαιο Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002
7. Π. Σούρλα, Η διαπλοκή δικαίου και πολιτικής και η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1989
8. Στεργίου Άγγελος, Η συνταγματική κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης
9. Κ. Σταμάτης Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1995
10. Δ. Τσάτσος, Το πρόβλημα της ερμηνείας του Συντάγματος, σε Η ερμηνεία του Συντάγματος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1995
11. Χρυσογόνος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα
12. J. ILIOPOULOS – STRANGAS /G. LEVENTIS , La protection des droits sociaux fondamentaux dans l' ordre juridique de la Grece, σε : J. ILIOPOULOS – STRANGAS , (επιμ.), La protection des droits sociaux fondamentaux dan les Etats mambres de l' Union europeenne, 2000